

Sint-Fiacre op studiebezoek tussen de Maas en de Waal

Op 3 juli 2013 bezocht Sint-Fiacre de Toontuinen van Appeltern en de Boomkwekerijen Ebben in Nederland. Het werd een dubbel verjaardagsbezoek. Met een volle autocar trokken we doorheen de mooie streek tussen Maas en Waal. Dergelijke bezoeken zijn een goed voorbeeld van benchmarking binnen de groensector. Een verslag van deze landschappelijke ontdekkingstocht.

25 jaar Toontuinen van Appeltern: op zoek naar het ultieme tuingeluk

De directeur en stafleden van de Toontuinen van Appeltern stonden ons stipt op te wachten in de vernieuwde en uitgebreide toontuinen. Een tiental jaren geleden was Sint-Fiacre al te gast in dit toontuincomplex. Toen waren er al plannen om fors uit te breiden. Thans gaf directeur-eigenaar Ben van Ooijen tekst en uitleg bij de vele nieuwe tuinen en tuinsferen. Het project is ondertussen uitgegroeid tot 22 ha met een piek tot 180.000 bezoekers per jaar. Het is duidelijk, de tuinen evolueerden mee met de maatschappelijke tuin- en ecotrends. Alle types tuinen zijn er te zien. De oudste tuindelen zijn ondertussen 25 jaar oud, maar nog steeds zeer goed genietbaar en zeer intensief onderhouden. Een aantal bomen en struiken zijn ondertussen uitgegroeid tot merkwaardige exemplaren. Ook heel wat zeldzamere soorten en variëteiten zijn er dan ook te zien in leuke plantcombinaties. De nieuwste realisaties van dit tuininspiratiepark zijn de tuinen van het Appelternse Tuinenfestival, geïnspireerd op het tuinfestival in Chaumont. Daarnaast zien we ook modernere trendtuinen en loungetuinen waar het vertoeven en genieten op een tuinterras van de relatief kleine en daardoor onderhoudsvriendelijke tuinen, de belangrijke trends zijn. Ook de Wilde Weelde Tuin is nieuw en modernistisch in vorm en materiaalgebruik. Er is tevens ruimte voor kinderen die al spelend de natuur, én de tuinen, kunnen ontdekken. Een nieuw en centraal gelegen tuinadviescentrum geeft de bezoeker uitleg over vormgeving en gebruik van levende en dode materialen. Zo zijn de tuinen van Appeltern niet enkel mooi om naar te kijken maar is het ook een dynamisch infocentrum waar je antwoord kan krijgen op al de eigen vragen omtrent ontwerp, aanleg en beheer van een tuin. Opvallend is ook de zeer grote Nationale vaste plantentuin, een ruime informele collectie langsheen een formele waterpartij.

De allernieuwste tuinen zijn soms nog niet geheel volgroeid en tonen nog niet hun volledig effect qua volume en groeimogelijkheden. Dat is normaal en komt snel wel goed. Belangrijk in de toontuinen is ook de bewegwijzering. Soms ben je danig opgenomen in een tuinsfeer dat je aangenaam en eindeloos verdwaalt, van de ene tuin in de andere. De signalisatie brengt je dan snel terug op het hoofdpad. We zien ook een verschil in naamaanduiding bij de planten. In het oudere deel van de toontuinen is er duidelijk meer aandacht voor individuele naamvermelding. Bij de nieuwere delen, zoals in de Nationale vaste plantentuin, worden de namen verzameld op kleurrijke infoborden, waardoor de plantcombinaties en de kleurschema's dan weer duidelijker worden en meer accent krijgen en niet zozeer de individuele plant.

Tuingeluk ligt binnen eenieders handbereik!

De toontuinen zijn ook mede promotor van het algemene tuingeluk. Tuingeluk wordt hoofdzakelijk bepaald door enkele eenvoudige basisvoorwaarden. Als een tuin voldoet aan deze voorwaarden, dan is de basis voor een geslaagde tuin gelegd. Met andere woorden, het zijn de basisbeginselen van de westerse tuinarchitectuur die onder andere door ontwerpers zoals tuinarchitecte Mien Ruys maar ook prof J. Bijhouwer destijds gepromoot werden bij het waarnemen en het ontwerpen van tuinen. Met het lijnenspel, de gekozen producten en de uitstraling van de accessoires kan het alleen nog maar mooier worden. De verhoudingen, het volume, de privacy en de energiebalans zijn hierbij gelukbepalend. Deze basisprincipes voor de opbouw van een succesvolle groene zone werden, waar mogelijk, ook toegepast in Appeltern. Ben van Ooijen gaf ons een boeiend betoog omtrent het ultieme tuingeluk en de 4 basisvoorwaarden daartoe:

1. Verhouding tussen beplanting en verharding

Een buitenruimte wordt pas een tuin als niet meer dan $\frac{1}{3}$ van het totaaloppervlak ingenomen wordt door verharding in de vorm van paden en terrassen. Het deel dat overblijft, $\frac{2}{3}$ van het totaaloppervlak, is bestemd voor groen.

2. Hoeveelheid hoge beplanting en/of hoogte-elementen

Een tuin moet verder ook hoogteverschillen bevatten. Dit kan met de volumes van de beplantingen, namelijk vrij groeiende heesters en bomen, maar ook met geschoren hagen of topiary. Ook niveauverschillen in het terrein, zoals heuveltjes, keermuren, wanden, vijvers ... zorgen voor variatie, spanning, indeling, diepte en intimiteit.

3. De privacy in de tuin

De situering en indeling van een tuin is van grote invloed op de privacy. De inblik van burens en voorbijgangers, het geluid van voorbijkomend verkeer. Een aantal eenvoudige hulpmiddelen staan ter beschikking om deze ongemakken weg te werken. We denken aan pergola's, hekken en schermen, groensluisje en hagen, leibomen, schaduwdoeken,

4. Energiebalans van een tuin

Hier stellen we de vraag hoeveel energie of tijd een tuinbezitter wenst te investeren in zijn tuin? Dit staat in relatie tot de tijd die er nodig is om die tuin in stand te houden en goed te beheren. Met een passend ontwerp of indeling en de juiste plantenkeuzes en materialen bepaalt een tuinbezitter zelf hoeveel energie er nodig is om de tuin optimaal te houden. Bodembedekkende planten versus naakte bodem, vormsnoei en hagen versus losse beplantingen en dergelijke beïnvloeden het tijdschema bij het tuinonderhoud. Meer en meer is er vraag naar onderhoudsarme tuinen. Toch is er altijd energie of tijd nodig die moet geïnvesteerd worden om een tuin aan te leggen en voornamelijk om hem verder te beheren. Deze energiebalans is bepalend in de toestand van een tuin en de beleving ervan.

In Nederland zien we een grote en jarenlange traditie in toontuinen. We denken daarbij spontaan aan de tuinen van Mien Ruys, Rob Herwig, Arcen, Keukenhof, Ade Hofman en vele andere die ons kunnen inspireren. De Vlaamse Toontuinen in Hoegaarden hebben nog een lange weg af te leggen.

Toontuinen Appeltern

Daktuin boomkwekerij Ebben

150 jaar bomen kweken in het Land van Cuijk

Voor ons volgend vakbezoek waren we te gast op de Boomkwekerij Ebben in de stad Cuijk aan de Maas. Deze kwekerij viert zijn 150ste verjaardag en is daarmee één van de oudste van Nederland. We werden rondgeleid op de kwekerij door Marco Mouwen, Marie-Ange Eneman en de eigenaars André en Toon Ebben. Doorheen de jaren heeft deze kwekerij een grote evolutie meegemaakt. In 1862 start de kwekerij met 5 ha onder de naam *'Eerste Land van Cuijksche Boomkwekerijen'*. Thans wordt gewerkt onder de naam *'Boomkwekerij Ebben'* met circa 420 ha kweekterreinen. Aanvankelijk werd een groot assortiment gekweekt, naast bomen en sierheesters ook vaste planten en rozen. De kwekerij richtte zich ook meer en meer op totale en specifieke groenprojecten en specialiseerde zich in tuin- en landschapsarchitectuur. In 1946 telt het bedrijf al 16 ha. Vanaf de jaren 1950 gaat het bedrijf zich ook richten op aanleg van groen rond scholen, kerken en kloosters, bedrijven en rond particuliere woningen. In 1965 werd de firma Ebben opgesplitst namelijk in een boomkwekerij te Cuijk en een ontwerpbureau met een tuincentrum in Malden. In 1989 werd de holding *'Ebbenhout'* opgericht met daaronder de boomkwekerij te Cuijk, 3 tuincentra en een ontwerpbureau met een hoveniersbedrijf voor aanleg en onderhoud van openbare en private groenprojecten.

Een antwoord op nieuwe tuin- en boomtrends

De laatste 25 jaar specialiseerde de boomkwekerij Ebben zich in de teelt van laanbomen, vormbomen en meerstammigen bomen. Voorheen werd het assortiment al verminderd door het afstoten van de teelt van sierheesters, vaste planten en rozen. Ongeveer 50 % van het kweekareaal bestaat momenteel uit meerstammige solitaiheesters, loofbomen en coniferen. Daarmee kan de kwekerij goed inspelen op de nieuwe trend in de tuin- en landschapsarchitectuur. Ook de evolutie naar kleine tuinen biedt kansen voor meerstammigen en grotere solitaire heesters. Het klantenbestand bestaat in hoofdzaak uit openbare besturen en tuinaannemers. Een groot deel is bestemd voor de export binnen Europa maar ook daar buiten. Het bedrijf hecht veel belang aan de directe relatie en het overleg met groenontwerpers-landschapsarchitecten. Zo treedt het bedrijf niet enkel op als leverancier maar als adviseur-raadgever op dendrologisch en boomtechnisch vlak.

De percelen van het bedrijf die we bezochten liggen verspreid in het zogenaamde Land van Cuijk, een merkwaardig landschappelijk gebied met een historisch groenpatrimonium in de diverse landelijke dorpen in de omgeving van de uiterwaarden van de Maas.

Ebben beschikt ook over een kennis- en evenementencentrum met de naam *'Ebben Inspyrium'*. De infrastructuur van het bedrijf wordt gebruikt voor studiedagen, vakcursussen, lezingen en bedrijfsevenementen. Daartoe werden in 2010 te Cuijk nieuwe burelen en loodsen gebouwd. Opmerkelijk is ook de toontuin-daktuin van 1400 m² boven en tussen de kantoorgebouwen. De boomkwekerij engageert zich regelmatig als uitgever van vakliteratuur gericht op dendrologie, tuin- en landschapsarchitectuur. Daarvoor werkt de boomkwekerij samen met diverse specialisten zoals groenontwerpers, -auteurs, studie bureaus en onderwijsinstellingen.

Op de moderne daktuin van het bedrijf konden we met de vakgroep van de Koninklijke Hofbouwmijs. Sint-Fiacre het bedrijfsbezoek afronden met een inspirerende BBQ met uitzicht op de laad- en loskoer van het imposante bedrijf.

Deze dagreis-studiereis was enkel mogelijk mits de sponsoring vanwege:

- Sint-Fiacre: koffie en koffiekoeken op de bus evenals de BBQ bij Ebben
- Boomkwekerij Ebben: de koffie en de drank bij de BBQ.

Sint-Fiacre dankt hierbij zijn algemene sponsors (zie Nieuwsbrief) die deze uitstap mogelijk maken.

Vandromme Dirk, secretaris K.H.Sint-Fiacre

